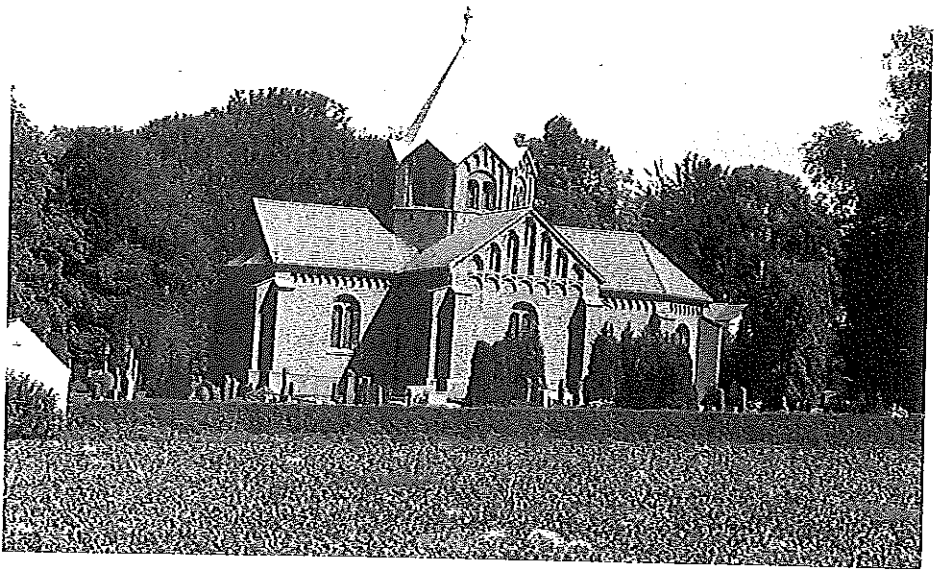

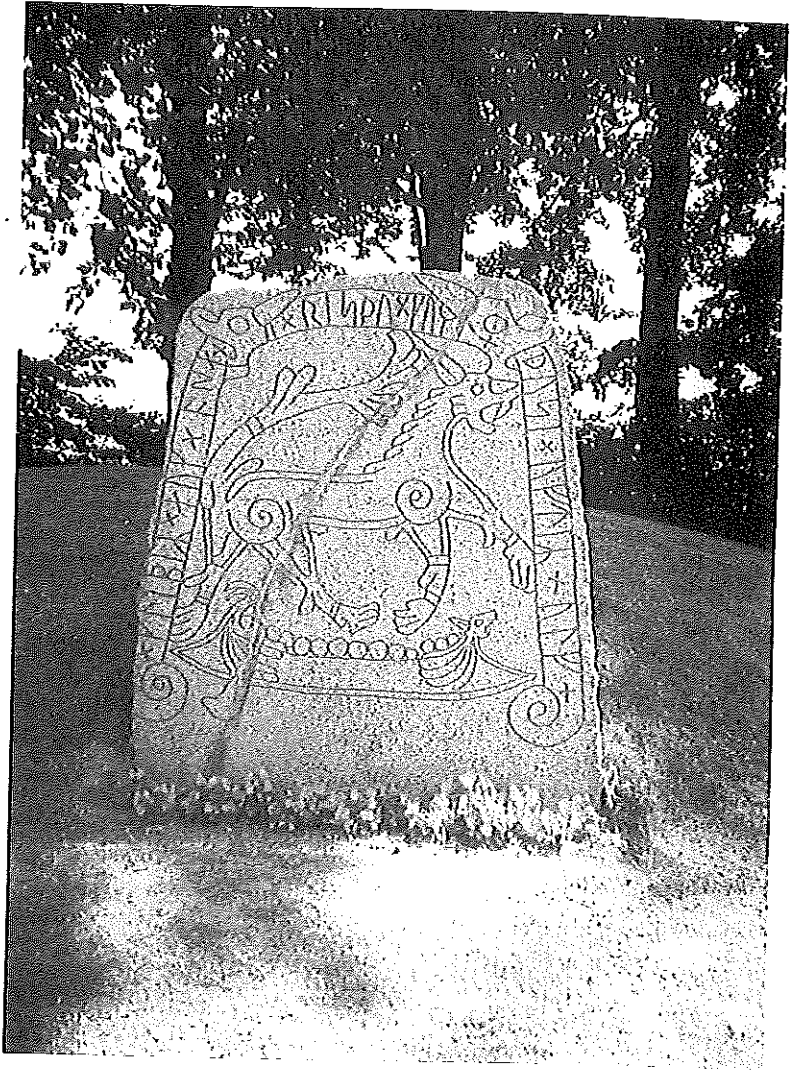
EGON PRAHL

TULLSTORPS KYRKA

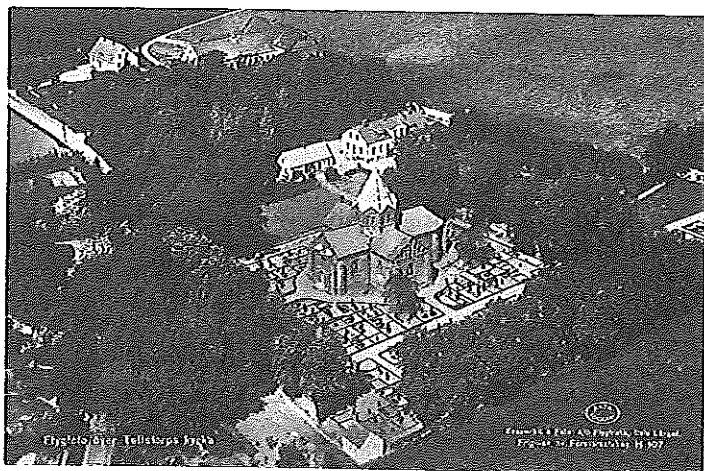
GENOM SEKLER

Utgiven av Tullstorps kyrkoråd

*Runstenen vid minneslunden
vid Tullstorps kyrka*

TULLSTORPS KYRKA

I Skåne finns sju byar med namnet TULLSTORP. En av dessa är Tullstorps kyrkby på Söderslätt i Vemmenhøgs härad - vilken även givit namnet åt socknen. Tullstorp tillhör de s k *torp*-namnen från vikingatiden och medeltidens första hälft och innehåller som förled ett gammalt mansnamn, TULIR och efterleden *-torp* i betydelse nybygge.

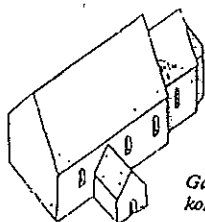
Åren 1123 - 1170 finner vi namnet TOLISTHORPI och 1347 TULÆSTORP.

Tullstorps församling omtalas redan i Lunds Stifts Landebog 1569 med Tullstorp som moderförsamling och Svenstorp som annex. Denna ordning varade till 1929, då Tullstorp, Svenstorp, Östra och Västra Vemmenhög förenades till ett pastorat - benämnt Östra Vemmenhøgs, Västra Vemmenhøgs, Tullstorps och Svenstorps församlingars pastorat.

Den 1 januari 1980 ingick Tullstorps församling i Källstorps kyrkliga samfällighet (= Källstorp, Tullstorp, Lilla Beddinge, Äspö, Östra Torp, Östra Klagstorp, Hemmesdynge, Södra Åby och Lilla Isie).

Här i den lilla idylliska söderslättbyen Tullstorp har platsen för församlingskyrkan varit sen 1100-talet. Vackrare plats får man söka efter. Helgnålsringningens rofyllda budskap dröjer sig kvar över nejden och den framförvarande slätten med sina mjuka linjer och skiftande färger allt efter årstiderna - den talar om den andakt och vördnad som griper oss.

GAMLA KYRKAN HISTORIK

Egon Prahl:
Gamla kyrkan, re-
konstruktionsförslök

*Där fogas sten vid sten,
Där bygges år från år,
Till dess vid tidens slut
Guds hus fullkommat står.*

Under den stora kyrkobyggarperioden i slutet av 1100-talet uppfördes Tullstorps gamla kyrka - som var en romansk anläggning med långhus, lägre och smalare kor och halvrund absid.

Om vi en söndag under medeltiden kommit in i Tullstorps gamla kyrka skulle vi säkert tyckt det var väldigt mörkt därinne. Fönstren var små och satt tätt under taket - norra sidan torde från början ha varit i avsaknad av fönster. I de flesta medeltida kyrkor var ingångsporten i söder, vilket den även torde ha varit i Tullstorps gamla kyrka. Kyrkorummet och koret hade från början platt trätak men fick under 1400-talet slagna tegelvalv.

Under senmedeltiden (1300- och 1400-tal) byggdes ofta vapenhus på södra sidan av långhuset. Då, under denna tid, byggdes troligen även här i Tullstorp vapenhuset på den gamla kyrkans södersida.

Inom de gamla tempelmurarna, som försvann på 1840-talet fick de gamla byborna den katolska tiden Guds Ord mässade på latin för att sen övergå till danska och slutligen svenska. Bekvämt torde det inte ha varit för de gamla Tullstorps-born, då det i kyrkorummet inte fanns vare sig stolar eller bänkar. Stående eller knäböjande följde man mässans olika skeden - vilket torde ha varit ganska tröttande med tanke på att dåtida mässor kunde pågå i flera timmar.

Så småningom övergavs latinmässandet och den katolska

läran. 1539 blev det för de gamla tullstorpsborna en ny vändpunkt, då de genom Herr Morten fick sig förkunnad den lutherska läran - ca tio år efter det att Claus Mortensen för första gången predikade den nya läran i Malmö, som förblev den första staden i Danmark och Skåne där den nya läran predikades.

Innan vi lämnar Herr Morten, så gör vi ett citat ur "Lunds Stifts Herdaminnen II:3 - G Carlquist", där det bland annat heter att om "han verkligen varit församlingens första lutherske präst kan betvivlas; av kronologiska skäl torde nog minst en kyrka ha funnits ant. före honom el. mellan honom och T.2".

De gamla sockenkyrkorna med sina inventarier är i stort sett de enda påtagliga minnesmärken en socken äger från medeltiden.

Tyvärr går hela den skånska kulturhistorien under 1800-talet förlustig oersättliga värden, då över en tredjedel av landskapets gamla kyrkor råkade ut för rasering, om- och tillbyggnader - som med sin byggnadsstil i de flesta fall står helt främmande för vårt typiska skånska landskap. Tack vare beskrivningar och diverse anteckningar som gjorts under tidernas lopp, kan man i många fall bilda sig en god uppfattning om de gamla kyrkornas historia - särskilt när det gäller kyrkor som skattat åt förgängelsen. De flesta av dessa beskrivningar föreligger i handskrivet skick.

Ur ett visitationsprotokoll från 1706 finner vi bland annat att "Kiörkan är wähl Reparerad. Men Kiörke gården är ännu bristfällig. Har i behåldning efter 1705 Åhrs Sluth, Dir 340.-21.10".

Med gamla visitationsprotokoll i vår hand kan vi följa "läkandet" av den gamla helgedomens bristfälligheter decennium efter decennium. 1715 omnämnes till exempel att kyrkans västra gavel behöver repareras - likaså klockstapeln. Året därpå hölls åter visitation med anmärkning att gaveln på kyrkan fortfarande var

i avsaknad av reparation. 1739 behöver golvet inne i kyrkan lagas.

Ur visitationsprotokollet för 1801 framgår bl a att kyrkan såväl som klockorna, klockstapeln samt kyrkomuren är i försvarligt stånd, "utom några mindre bristfälligheter" på kyrktaket och murarna, vilka nästan "årligen tarfwär någon reparation". Vidare framgår det, att "1780 har en betydande nybyggnad" (rep?) skett.

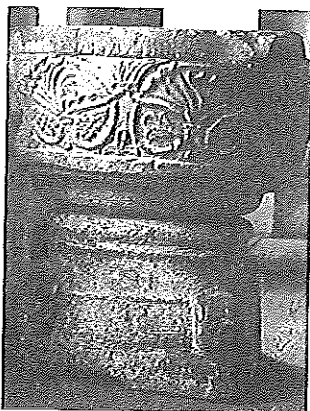
År 1828 infordrades, till följd av ett kungligt cirkulär, uppgifter om kyrkornas tillstånd, inventarier m m. Följden av denna föreskrift blev att mer eller mindre utförliga uppgifter sändes in till domkapitlet. I många fall bemödade sig prästerna om att ge så utförliga upplysningar som möjligt - som t ex här i Tullstorp, där kyrkoherde Törnevall lagt ner stor vinning om att göra en noggrann beskrivning av den gamla kyrkan och dess inventarier.

Med denna beskrivning, dat den 26 sept 1830, i vår hand, förflyttar vi oss sekel tillbaka - platsen blir fylld av levande röster från det förgångna. Röster från svunna församlingsbor som funnit sin eviga vila och sömn invid denna kyrka som upptog dem i sin famn genom det heliga dopet. I glädje såväl som i sorg tog hon emot dem - väl och starkt byggd, men när eller av vem är ingen upplysning att finna. Den gamla kyrkan tog hemligheten med sig i graven! "Hon är 45 alnar lång och 14 alnar bred - uppförd av gråsten och täckt med tegel, utom översta valvet och sakristian som är täckt med bly".

Vi går in genom vapenhuset på södersidan. Vi ser oss omkring. Till skillnad från katolska tiden var "kyrkan nu inredd med tvenne stolrader vid norra och södra sidorna. På västra gaveln är en läktare uppförd". På södersidan satt tre par "mindre" fönster och på norrsidan ett par.

Vi går förbi en rund "zimrad" pelare, uppsatt som stöd mellan de två västra valven. Framför oss befinner sig altaret med altardisken som rymmer högst 10 Communicontor. Färgen är

blå. Det som här drar blicken till sig är altartavlan från 1595 - renoverad 1763. Själva tavlan består av fyra "speglar" med förgyllda ramar. Den nedersta till höger föreställer den Heliga Nattvardens inrättande. Ovanför denna ser vi Frälsarens död på Korset med Johannes och Maria. Till vänster därom ser vi Frälsarens uppståndelse samt tre sovande väktare vid graven. Slutligen ser vi den fjärde härunder - Frälsarens Himmelsfärd med tvenne änglar överst och Apostlarna nedanför. Över tavlan hänger en krona med de romerska siffrorna XII och: "Fruchten Gud, ähren Konungen". Vidare finner vi på båda sidor om tavlan flera små uthuggna bilder - och nederst på vardera sidan "en stor fågelfot med klor", för att använda Törnevalles ord.

En 1100-tals dopfunten av sandsten, ornerad med akantusranka, är placerad å norra sidan av kyrkan, under en valvbåge, gentemot uppgången till predikstolen. Denna dopfunten uppvisar vissa detaljer med antydning om att den skulle komma från Mårten Stenmästares verkstad (i dag finns funten på Arkeologiska Institutionen, Historiska Museet i Lund).

Dopfatet som är av mässing kan i dag beskådas i den nya kyrkan. Över funten hängde en målad krona med förgyllda lister, där det stod med förgyllda bokstäver: "Uthan En warder född Af Vattn Ack Andanom Han Kan icke i Guds Ryke: Joh:3 v.4. I så många som döpte ären hafven eder iklädt Christum. Gal:3 v: 27 A:o 1763 Renov.". Överst på kronan vilar en duva med utsträckta vingar.

Även predikstolen, som hade sin plats på södra sidan, får en utförlig beskrivning - varom kan nämnas att den "är uppsatt 1599. Den har fyra sidor omgifne af fem pelare som äro med

Englar och andra bilder utarbetade. På ena sidan står i trädet utskuren en bild med öfverskrift S: Mateus, i upphöjda bokstäver, å andra sidan står S: Johannis, å tredje S: Lucas, å den fjärde S: Marcus med de vanliga sinnebilderna. Både öfver och under Evangelisterna är löfverk i trädet utskurit. Rundt omkring Predikstolen står: Ad Evangelicandum Pauperibus Muhi. Ne Anno Domino 1599. Öfver Predikstolen en dufva. Öfversta ytan af kronan är med bildhuggeri utförd. På fem sidor deraf, som vänder emot kyrkan, ser man lika så många portar, och hvarje port är omgifven av 2:ne Englar, en vid hvar sida. Omkring Kronan står med förgyllda bokstäfver: Ezeih 33 Domo animam tuam liberasti. Både Predikstol och Krona är målad med åtskillige färger och förgyllda. Nära vid Predikstolen, på högra sidan om uppgången, står på en till hvalfbågen hörande pelare, Frälsarens bild på korset ganska väl arbetadt. Uppgången till Predikstolen går genom en hvalf båge. På Dörren står Apostelen Petrus målad med nycklarna i handen, och öfver dörren står måladt årtalet 1602".

Enl Asp (Vemmenhögs härad 1891) gagnades predikstolen som kateder i Tullstorps småskola.

På norra väggen, ungefär mitt i kyrkan, hängde Carl XI:s vapensköld från 1682 - möjligen snidad av Ludvig Andersson "Snedker" i Malmö. Omkring vapnet fanns bilder av Gustav III, Karl XIII och Karl XIV Johan, alla inom ram - de två sistnämnda även under glas.

Läktaren var rymlig - uppsatt nära västra gaveln. På denna var målad Frälsaren och "de tolf Apostlarna omkring honom, sex på hvar sida, - -. Bakom pelaren är uppgången till Läktaren och på Södra sidan om uppgången öfver skranket står följande med latinska bokstäfver inskurit i en bräda:

Till Guds ære oc Kirkens Gaffn

Er denne opset i Herrens Naffn

H: Niels Nielsen Pastor, Jens Nielsen, Rasmus

Lauridsoen Tutores Anno 1635

Alle sig her lader Finde, Guds Ord att Hoere

Guds Aand Dem oplyse oc Deris Hjerter Roere"

Klockarestolen hade sin plats emellan altaret och uppgången till predikstolen.

Kyrkan ägde inga märkvärdigare skrifter eller böcker - utan endast sådana som vanligen fanns i kyrkorna. Vad betr silver etc finns detta nämnt under nya kyrkan. I vapenhuset fanns en bänk "som fordom af brudfolk varit begagnad".

Till slut skall vi inte förbigå de två gravhällarna som låg inne i den gamla kyrkan. Den förste är över kyrkoherde Sören Delphin "hvaraf största delen är söndrig och döljes af Skranket. På det som ännu är i behåll läser man denna Inscription:

Hic Dormit Qui Dixit Vir Quandom Veri Docet: Hunc Autem Anno 1677 D: 15 April In Domino Mortuus D Sewerinus Andree Delphinus. Ovanom står: Surgito".

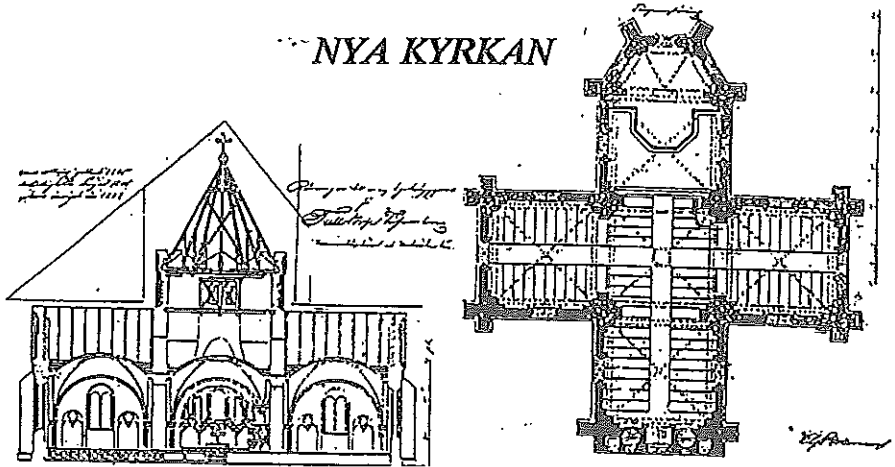
Därefter följer en stor sten över länsmannen Nils Skåning och dennes hustru.

"Gent emot Predikstolen ligger en stor sten hvars bredd upptager hela gången mellan stolraderna. Den är med flere figurer och bilder uthuggen. Öfverst på honom står 2 Timoth: 4 v:7,8. Midt på stenen står:

Här Under Hvilar Sigh Konungl. Mayt Uthi Sverige Trotjenare och Befallningsman öfver Oxie, Sköts och Wemmenhögs Härader, Den fordom Ehreborne och Vålbetrodde Herren Niels Schoningh Så åck Hans för Detta Maka D: Digdedla Matrona Madam Gabriella Mouchongh Nu Begge Salige i Herranom, Af Hvilka Han Salig afsomnade Her i Tullstorp d: VII Sept: 1694, Hon deslikes foeruth d: Martii 1690, Hafvandes Kirkan foer Grafstellet bekommet 150 Dal: S: Moent Hvarfoere och Her Rwgemant Skrifvaren Her Hans Eklunds och Madam Anna-Greta Svartz lille son Carl Gustaf ær ochsaa nedsatt blefven. Gud Foerlene dem allom En Froegdefull Upståndelse Føer Christi Schul Amen. På kanten omkring stenen står Jobs XIV".

Tullstorps gamla kyrka saknade torn. I stället för torn fanns en klockstapel som låg i sydvästra hörnet på kyrkogården. Från denna ljud församlingens båda klockor ut över nejden.

NYA KYRKAN

Länge hade frågan om en ny kyrkas uppförande i den gamlas ställe varit på tal. Ur ett prostvisitationsprotokoll av den 29 juli 1836 finner vi bl a, att "Tullstorps kyrka är numera allt för liten i anseende till folkmängdens betydliga tillväxt efter Socknens enskiftande. Då kyrkans Capital årligen förökas, anses den framdeles böra helt och hållet ombyggas".

Vid en biskopsvisitation året därpå påpekades bl a att kyrkan "är så bristfällig att den behöver ombyggas". Väggar och valv visade t ex allvarliga remnor.

Efter ytterligare ett år var det åter tid för visitation - denna gång enkom för att diskutera kyrkans "förfallna tillstånd". Biskop Faxé uppmanade församlingen att så snart som möjligt ombesörja avritning av den gamla kyrkan och anskaffande av en ny - "eftersom det vanligtvis dröjer år innan överintendents-ämbetet yttrar sig i byggnadsärende".

Grekprofessorn C.G.Brunius (mer om denne sid 14) anmodades, att besiktiga den gamla och rita en ny kyrka. I ett utlåtande till biskop Faxé (1843) berör Brunius först den gamla kyrkans bristfälligheter etc. Därefter föreslår han en ny kyrkas

uppförande:

--- vilken bör enligt min övertygelse ha ett helt annat läge än den nuvarande. --- Jag får alltså föreslå, att om en ny kyrka skall byggas, den uppföres några hundra steg öster om prästgården å en höjd som tillhör prästgården. Jag anser denna plats så mycket mer tjänlig, som där finnes en utmärkt byggnadsgrund, vadan mycket besparing i byggnadskostnad kan göras och vadan murarna hava mera fasthet. Hårtill kommer, att kyrkan ej bör ligga alltför långt från prästgården. Härvid kan visserligen den anmärkningen göras, att kyrkan kunde genom en utflyttning åt söder komma något närmare en större del av församlingens innevånare. Men då därstädes är en sidlänt jordmån, och grundläggningen tillfölje därav skulle bli betydligt kostsammare och byggnaden bli osund och fuktig och troligen till sin inredning komma att angripas av svamp, så synes mig den förra lokalen ha ett ojämförligt företräde framför den senare, helst som skillnaden i kyrkovägen komme att på sin höjd utgöra ett eller annat tusende steg.

Lund den 30 September 1843.

Vördsamt/ C G Brunius

Tullstorps- och Stora Beddinge-mannarna tycks ha varit delade i var sitt läger beträffande den nya kyrkans placering. Brunius' brev härövan förbättrade inte situationen genom sin tanke att eventuellt flytta kyrkan åt söder - och tillägger - om inte marken där varit vattensjuk etc.

Närmare tre år efter Brunius' brev tager vi del av följande sockenprotokoll dat den 13/7 1846:

§: 1 Med anledning af från H H Biskop Faxe till Pastor ankommen skrifvelse rörande plats för den nya Kyrkan hade Pastor i går förmiddag låtit utgå kallelse till Församlingens röstegande åbor att efter gudstjenstens slut i dag sammanträda, till allmän sockenstämma hvilken äfven från predikstolen pålyses, för att taga denna skrifvelse i öfvervägande, och hade Pastor funnit angeläget att härmed gå så skyndsamt till väga, för att påbörjan på Kyrkobyggnaden ej ytterligare måtte fördröjas.

Sedan Pastor uppläst berörde skrifvelse och beledsagat densamma med de skäl han fann nödige att begrunda, och herr friherre Nolcken, som äfven var närvarande, biträdt desamma, ytrade Stora Beddinge Byamän, att de inte ville medgifva Kyrkans flyttning på annat ställe än midt emellan byarne, och der Stora Beddinge By är dubbelt större än Tullstorps, som medgaf flyttningen ett stycke i öster från den gamla Kyrkogården, och dess beslut således måste blifva gällande blef det beslut stadfäst, som förut

blifvit, att Kyrkan skulle uppbyggas på den gamla platsen.

Herr friherre Nolcken, Jordberga, anförde till protokollet, att han reserverade sig emot detta beslut för sina inom Församlingen egande hemman, och ville för efterkommande hafva fredat sitt minne från den förebråelse att, hafva tillstyrkt ett beslut, som af hvarje Kännare måste Klandras.

Uppläst och godkändt

L.Palmqvist

Hans Knutsson

Jöns Jönsson

Frans Nilsson

Efter det kontrakt skrivits med byggmästare Magnus Cederholm från Hummelberga, påbörjades uppförandet av den nya kyrkan 1847 efter ritning av C G Brunius.

Arbetet med uppförandet av kyrkan fortskred planenligt - och stod i oktober månad 1848 nära sin fullbordan, vilket bl a följande protokoll av den 22/10 1848 ger en antydan om:

--- företogs stol- eller bänkdelening i Kyrkan. Efter en längre överläggning fattades följande allmänna beslut, nemligen:

1:o att hufvudkyrkan förbehålles åt åboarne och deras hustrur, så långt stolplatserne der räcka samt de främste eller korsgången närmaste åt återstående Åboar med deras hustrur.

2:o att återstående stolsrum i Korset öfverlemnas åt dessas äldre barn, tjenstehjon och husmän som ej ha hemmantal, och gäller detta så, att Mankönet ha sina platser i södra, qvinkönet i Norra Kyrkan. Platserna fördelas så, att N° 1 & 2 på södra sidan är Klockarstol, N° 3 prestgårdens. Sedermera erhålles hvarje N° 2 platser, och då hvarje större stol rymmer 6 platser, erhåller 3 N^o en stol.

Då Tullstorps By utgör 1/3 mot Stora Beddinge, kommer förutnämnde By att få en stol och Stora Beddinge 2:ne. Stora Beddinge börjar, efter enhälligt öfverenskommelse med N:ris 4 & 5, Tullstorp med N° 6; hvarefter Stora Beddinge intager 6 & 7 o. s. v. i samma ordning som nu sagt är i afseende på stolarne, samt hvarje Åbo efter sitt innehafvande N^o i Byen. Samma grund gälla för Norra Kyrkan så att de 2:ne första numren lemnas odelade och N° 3 åt prestgården, hvarefter Stora Beddinge börjas med N^o

4 & 5 och Tullstorp med N° 6.

Som framgår av ritning (sid 8) är Tullstorps kyrka en renodlad korskyrka - vilket gör det omöjligt att se altaret från samtliga platser i korsarmarna. Granskar vi kyrkritningen med hjälp av en linjal, finner vi att ungefär ett tiotal personer i varje korsarm knappast kan ha ögonkontakt med prästen vid altaret - i varje fall inte utan en obekvämt sittställning i bänkarna.

I dag är i stort sett denna olägenhet utan större betydelse eftersom korsarmarna i regel står tomma.

Men hur reagerade de gamla tullstorpsborna på sin tid? Frågan är berättigad. Ett svar på denna fråga kan endast bli - de som placerades i utbyggena var vana vid att tiga i församlingen och finna sig i sin lott.

Man närmade sig invigningsdagen. Febril verksamhet försiggick inför iordningsställandet, vilket bl a sockenprotokollet av den 26/11 ger bevis på:

1:o Skulle södra hälften av Kyrkogården planeras, och jordbunken vester om porten inköras på Kyrkogården. För detta ändamål skall 1 par hästar med mullplogar och kärror samt 1 mansperson utom den, som kör hästarna. Fördelningen af arbetet bestämmes af begge Kyrkovårdarne och Åldermännen. Hvarje arbetsför Husman skall göra 1 dagsverke utan betalning.

2:o Sifferantahl, som behöfs för psalmernas betecknande, befunno uppgå till 156, hvadan 50 nya skulle beställas i likhet med dem som förefinnas.

3:o Gången upp till Kyrkan får grusbetäckas.

4:o Kyrkovårdarne och Åldermännen utser att före och under Gudstjens-ten se till, att Församlingen eger först få platser i Kyrkan och sedan, att inga får stiga upp på bänkarna under högtidligheten.

5:o Skall Arrendatorn af Klockareg: ha sin plats i den första onummerade stolen på vestra sidan i S: Kyrkan.

6:o Kallas en Murare från Ystad, en Snickare, en Bläckslagare och en Målare till den af Byggmästaren begärda och till Fredag d: 1 Dec: utsatta Synen, och uppdrogs Ordföranden att härom föranstalta.

7:o Skjuts till Förrättningshafvanden skall af Kyrkans medel bestridas,

hvarom Ordföranden uppdrogs foga anstalt.

8:o Uppdrogs Ordföranden att af Kyrkans medel utbetala det belopp, som Byggmästare Cederholm efter syneförrättningen kan komma att tillerkännas.

9:o Åger Ordföranden att låta tillöka Kalken till den storlek, som anses behöflig.

10:o Skulle begge pallarne till Altaret och Altarringen Klädas med skinn och nöthår.

11:o En tennskål, passande för dopet, skulle ock inköpas.

12:o Skulle den gamla Funten, som blifvit spräckt, med jernkrampor hopsättas och målas, samt sättas på tjenlig plats i Kyrkan.

Den 1:a söndagen i advent (1848) invigdes Tullstorps nya kyrka av domprosten H Reuterdaahl.

Betr denna invigning skriver Paul Asp (Vemmenhögs härad - 1891) - - - såsom exempel på hvilket intryck det biskopliga ornatet förmådde i den tiden göra på mindre utvecklade individer må anföras, att när byns gamle Knut Höre (=herde) infann sig i kyrkan vid invigningstillfället, frapperades han till den grad af glansen från bispens mitra att han utropade: "Kors, om jag hade den huan, skulle jag köpa hela Jeppa Lars gå'r!" - det vackraste stället i byn".

Drygt 2½ år efter kyrkans invigning är den i behov av åtskilliga reparationer - varom bl a framgår ur ett protokoll dat den 13/7 1851: - - - -

§: 1 Församlingen har liksom undertecknad Ordförande med ledsnad erfarit, att en mängd tegelstenar, särdeles på Kyrkans stödpelare under vintrarne vittrat och sprungit sönder. Orsaken dertill synes vara betäckningen, som utgöres af tegel och vanligt murbruk, hvilken icke hållit stånd, hvadan vatten inträngt i sjelfva pelarna. Byggmästare Cederholm, härom underrättad, anställde redan förlidet år reparationer derå, men förhållandet har ingalunda blifvit bättre. Vid för kort tid sedan anställd granskning har han derföre förslagit den förändring, att betäcka pelarne med hel flis och så stor, att den ej blott betäcker pelarne utan äfven tre tum öfverskjuter deras sidor samt fästes med jernkrampor mot det villkor, att Församlingen

Kostnadsfritt afhämtar flis från Komstad.

Församlingen, som fullständigt gillade den föreslagna betäckningen och icke ville undandraga sig att i någon mån biträda, men likväl fann den begärda transporten allt för besvärlig, särdeles sedan det skridit så långt fram på Sommaren, då nästan varje dag upptages af arbete vid åkerbruket, förband sig att kostnadsfritt från Ystad afhämta och till Kyrkan transportera de 16 flisstenar, som äro behöfliga, och beviljade dessutom ett belopp af åtta (8) Riksdaler Banco, att af Kyrkcassan utgå, hvilka dock ej få lyftas förrän arbetet blifvit behörigt granskadt och godkänt.

§: 2 Då tornets betäckning, som är af jembläck, icke blifvit bestruken sedan den upplades, har följden blifvit, att den angräpits af rost, så att högeligen är att befara, det den snart fördärfvas. I kontraktet med Byggmästare Cederholm, hade någon annan försiktighet ej blifvit lagt än föreskrift om 6 års ansvarighet, hvartill han förbundit sig. I ovisshet om utgången af en process, för att förmå Cederholm att åter låta bestryka så väl all betäckning af bläck som rännorna, fann Församlingen för Kyrkan förmånligast ingå på det förslag, som Byggmästare Cederholm låtit framställa, att af Kyrkans medel till honom betala 13 Rdr 16 S: B:co mot det, att såväl berörde betäckning å tornet, å pelarna på Kyrkans vestra gafvel och å portarna till Kyrkogården som alla vattenrännorna bestrykas med linolja, blandad i riktiga proportioner med Kopparrök, Kimrök och silfverglitt; hvarförutan Församlingen förbehåller sig att den lösare rosten väl afskrapas, innan betstrykningen, som bör ske under sommaren och i torrt väder, företages, och, om efter betstrykning större eller mindre roststycken affalla, dessa ställen åter bestrykas. Rätt till granskning och arbetets godkännande, innan någon utbetalning sker, förbehålles äfven.

§:3 - - -

Uppläst, godkänt och justeradt

Söndagen d. 20 Juli 1851

L G Palmqvist

Hans Knutsson Pehr Hansson Jöns Svensson Hans Olsson

Låt oss tillsammans göra ett besök i denna för vårt landskap något annorlunda kyrka - ett verk av grekprofessorn C G Brunius. Denne i stort sett självlärde arkitekt, som hyste en

sådan djup och innerlig avsky för all renässanskonst, krimskrams, narraktiga sirater etc, var prästson från Bohuslän.

Efter Esaias Tegnér's utnämning till biskop i Växjö 1824 intogs lärostolen i grekiska av C G Brunius - "mindre känd för insatser som grekprofessor än för sin verksamhet som arkitekt och arkitekturhistoriker".

Hans första exempel på renodlad och estetiskt uttrycksfull tegelbyggnadskonst i medeltidsstil var kyrkorna i Tullstorp och Källstorp - dock inte tornet på den sistnämnda.

Vi stannar upp inför detta Guds hus med den grekiska korsformen med kor i öster, med utbyggd, tresidig sakristia. Över korsmitten reser sig ett åttakantigt torn med spira. Under vår rundvandring kring kyrkobyggnaden finner vi bl a separata ingångar till sakristian och södra korsarmen. Framkomna till västsidan läser vi följande över huvudingången: KYRKAN BYGGDES 1847. OSCAR I VAR SVERIGES KONUNG OCH DOKTOR VILHELM FAXE LUNDS STIFTS BISKOP OCH MAGISTER L G PALMQVIST FÖRSAMLINGENS KYRKOHERDE.

Vi går in i kyrkan, passerar vapenhuset och kommer in i det kryssvälvda kyrkorummet, vars väggar artikuleras genom rundbågiga nischer med bågställning och fyrpass. Vi stannar i själva mittpunkten mellan korsarmarna - vänder oss om och får härifrån en god översikt över orgeln.

Redan 1849 var församlingen inne på att inköpa en orgel. Den 2 juni 1850 beslöts på sockenstämman "*att anmoda Direktör Söderling i Göteborg, att så fort sig göra låter, inställa sig härstädes för att taga kyrkan och den tillämnade platsen i ögonsikte, göra sig underrättad om priserna på timmer och bräder, samt därefter uppgöra kontrakt om uppbyggande så väl af orgel som läktare dertill; dock vill Församlingen härvid fästa det villkor, att priset blir billigt; hvarförutan han af detta beslut icke vill vara bindande.*"

Turerna kring orgelbygget var många. Den 4 januari 1852 föredrogs "det Contract, som Orgelbyggarna I.N. & C.Söderling

i Göteborg öfverlemnadt, om en Orgels jemte Läktarens uppförande i Församlingens Kyrka mot kontant betalning af 3000 Rdr Bco" + vissa äcker samt "ansvara för verkets bestående i 5 år". Församlingen förklarade sig nöjd med det utsatta priset, samt "villig att utgöra en äcka till Ystad af varje halft hemman". Flera ville emellertid "Det ej åtaga sig, ej heller lemna arbetsrum och anskaffa hyfvelbänkar".

I oktober 1852 inkom ett förslag från orgelbyggare Fogelberg i Lund på 16 stämmor till ett pris av 2982:32 Rdr Bco. Församlingen ansåg sig "böra af Fogelberg infordra ritning och derefter fatta beslut".

I mars månad hade församlingen "icke afhört någon ritning från Orgelbyggare Fogelberg".

Efter beslut blev det orgelbyggarna Söderling som byggde orgel och läktare. Utöver den fastställda summan tillkom 300 Rdr Bco för gjorda ändringar etc "utöfver Contraktets bestämmelser". I december månad 1854 stod orgeln klar för provspelning. Härom nämnes i ett protokoll dat den 31/12 1854, att "hvad ett arfvode till Direktör Göransson vidkommer för sitt hafda besvär vid Orgelns granskning och profspelande, fann Församlingen fullt rättvist att detsamma af Kyrkan honom godtgöras och anslog dertill ett belopp af 25 Rdr Bco".

Efter den vördnadsfulla åldern av 71 år byggdes orgeln om och renoverades 1925 av A Mårtensson från Lund. Så gick ytterligare 63 år - 1988 inköptes och installerades kyrkans nya digitalorgel i norra korsarmen.

Predikstolen tillverkades av byggmästare Cederholm samtidigt som kyrkan byggdes - men föregicks av ett litet "intermezzo", då Cederholm begärde ritning i större skala för predikstolen och baldakinen än den Brunius hade gjort upp. Han fick ett snabbt svar från församlingen - kunde ritningen duga för Kongl Maj:t så kunde den duga för byggmästare Cederholm.

Framkomna till den södra korsarmen finner vi där ett porträtt

av Johannes Klintorph - född i Karlshamn 1706 och kyrkoherde här i församlingen åren 1743 - 1777. Han är klädd i den dåtida brukliga prästdräkten och har vänstra handen vilande på en röd bibel, där man på ryggen kan läsa BIBLIA och på den ena ytterpärmens Christus Iesus Nazarenus (Kristus Jesus från Nasaret). På högra övre delen av tavlan står texten NATUS A 1706. DEPICTUS 1739. DEMORTUS 1777. (= född år 1706. avmålad 1739. död 1777).

Liksom den södra korsarmen är även den norra porträttförsedd; här hänger den kände hovpredikanten Johan Erik Vallin, kyrkoherde i Tullstorp och Svenstorp åren 1896 (tillträdde 1898) - 1920. I Lunds Stifts Herdaminnen Ser. II kan vi om honom läsa: "Och så tog han det steg, som så många Stockholmspräster tagit före honom: sökte och fick ett fett gäll i Skåne - - - Där var stor champagnefest i Tullstorps prästgård vid installationen och mannarna avsånde frampå kvällen ett telegram till kung Oscar med tack för att han avstått sin egen präst till dem". Han blev en mycket omtyckt man...

Vidare finns fotografier i sakristian av kyrkoherde Lars Gustaf Palmqvist som tjänstgjorde här åren 1838 - 1872. Palmqvist var, som framgått av protokollen, kyrkorådets ordförande vid kyrkobygget 1847-48.

Ett annat fotografi föreställer Malte Ström - församlingens pastor 1874 -1895 och kontraktsprost från 1890.

Vi har nu kommit fram till dopfunten som ersatt den gamla 1100-talsfunten (sid 5). Redan under kyrkobygget beslöts att anskaffa en ny dopfunt - men först 1875 anmodades Helgo Zettervall i Lund att göra upp ritningar till en dylik. Beträffande materialet uppstod en del meningsskiljaktigheter. Församlingen önskade en dopfunt i grön marmor, och för att täcka kostnaderna var man betänkt på att sälja "såväl den från Skåningamöllan fordomdags skänkta, numera obrukliga silverkannen och oblatasken, samt även det befintliga gamla dopfatet af messing".

Det var mycket nära att kyrkan berövats sina värdefullaste klenoder - en skrämmande närsynthet av dåtida människors syn på sin bygds kulturhistoria och arvet från sina fäder...

År 1876 blev dopfunten huggen i sandsten av stenhuggare Grönvall efter ritning av arkitekt Zettervall. Funten är åttkantig med varannan sida skulpterad i följande: 1876-grekiskt Kors - lammet med segerfanan - flygande duva. De fyra andra sidorna saknar dekorationer, med undantag för några korsliknande streck. Vidare saknar dopfunten cuppa, skål - den är så pass urholkad att mässingsfatet får plats.

Dopfatet från 1500-talet - fanns tidigare i den gamla kyrkan. Fatet är av mässing i vars botten finns ett romarehuvud i profil och har texten: MARCUS TULLIUS CICERO CONS. Fatet är dekorerat med bladverk och frukter - troligen ett renässansarbete.

Vid dopfunten finns ett dopaltare med två ljusstakar från 1700-talet och en dopbonad i flamskvävnad, föreställande mor och barn. Bonaden är utförd av Hillevi Kjellhard-Nilsson och är skänkt av kyrkliga arbetsföreningen.

Dopskålen är av nysilver och har inskriften: LÅTEN BARNEN KOMMA TILL MIG OCH FÖRMENEN DEM DET ICKE, TY SÅDANA HÖRER GUDS RIKE TILL. Mr 10:14.

1852 inköptes fyra ljuskronor i mässing till ett pris av 100 Rdr pr styck - tillverkade av fabrikör Lundqvist, Stockholm. Sen dess har kronorna omarbetats.

Den välbevarade nygotiska inredningen tillkom 1892 då koret höjdes och fick plattor - till altaret anskaffades krucifix, vidare tillkom nytt skrank bakom altaret, nya fönster och nya bänkar, ny sakristivägg, nytt altarskrank och ny orgelfasad. Arkitekt Sjöström i Lund hade utfört ritningarna till detta renoveringsarbete. Arbetet verkställdes av byggmästare J Andersson och målarmästare L Göransson, båda från Ljungby.

Vi vänder oss mot altaret och låter blicken stanna framför

krucifixet (Dyfverman) som flankeras av de grekiska bokstäverna Alfa och Omega, första och sista bokstaven i det grekiska alfabetet - därav uttrycket A och O, "början och slutet"; en påminnelse som den korsfäste på altarpopsatsen vill ge oss. Över krucifixet möter oss bokstäverna INRI (=Jesus från Nasaret, judarnas konung).

På altaret står två ljusstakar av malm och på korgolvet två sjuarmade golvstakar. De senare är skänkta av kyrkovärdarna Ola Svensson, Kronedal och Nils Andersson till kyrkans 100-årsjubileum. Vidare blev till kyrkans jubileum inmonterat 2 marmortavlor med namnen på tjänstgörande präster från reformationen och framöver.

Till kyrkans dyrbaraste klenoder "hör en silverkalk med paten, som väger 34 lod och är förgyllda". På foten av kalken står Frälsarens bild på Korset och i kanten på paten ett kors. Bägge dessa är från år 1759 och tillverkade av Jöns Silfverberg - mästare i Ystad 1751 - 1790.

Vidare finns en silverkanna - "väger 64½ lod, av den vanliga formen". Kannan är graverad på ena sidan med följande inskription: NILS SKÅNINGH, GABRIELLE MOUCHONG 1695. På andra sidan står: HANS EKLUND, ANNA MARGARETA SVARTZ 1695. Vidare finns en oblatask av silver "som väger 14 3/4 lod". Runt locket står graverat: NILS SKÅNINGH, GABRIELLE MOUCHONG, HANS EKLUND, ANNA MARGARETA SVARTZ 1695. Mitt på locket är graverat ett lamm med fana.

Klenoderna är skänkta till kyrkan av ovannämnda personer. Oblatasken och kannan är tillverkade av Fredrik Tyntzelman, mästare i Malmö 1668 - 1703.

Det senaste tillskottet är brudkronan - skänkt 1960 av missionssyfsöreningen.

För att övergå till textilier så är Tullstorps kyrka en av de inom pastoratet som är rikast utrustad därmed. Gåvorna är många - kända såväl som okända. Tullstorps kyrkliga ar-

betsförening och missionssyförening är de som framför allt har berikat kyrkorummet.

Den röda mattan i mittgången (ink. 1966) samt heltäckningsmattan till sakristian och predikstolen (ink. 1970) är gåvor från missionssyföreningen - medan altarmattan i Vemmenhögs-mönster och korsstygn är sydd 1932 av damer från församlingen och kormattan, vävd på Hillevi Kjellhard-Nilssons ateljé (ink. 1956), är gåvor av kyrkliga arbetsföreningen.

Vidare har kyrkan antependier i svart, mörkblått sammet, rött, flamskvävnad från 1948 - den senare utförd av Hillevi Kjellhard-Nilsson - och en lila. Fyra mässkrudar finns, en svart från 1883 (renov. 1961), en vit "Såningsmannen" från 1944, en lila och en grön - den lila och den gröna utförda av Hillevi Kjellhard-Nilsson. Vidare finns albor, stolar i de liturgiska färgerna, dukar, predikstolskläden och mycket annat i textiltväg - som inventarieboken lämnar besked om.

Utkomna på kyrkbacken erinrar vi oss, att klockorna uppe i kyrktornet är desamma som en gång i tiden hängde i en klockstapel i sydöstra hörnet av kyrkogården.

Byggmästare Cederholm var på sin tid skeptisk till klockornas placering och byggde för säkerhets skull en klockstapel, då han menade att kyrkomurarna inte skulle hålla med torn och klockor i mitten. Men kyrkorådet ville inte betala med den enkla motiveringen att de aldrig beställt någon klockstapel. Brunius kunde sin sak - ännu i dag står tornet stabilt och säkert, fastän klockorna snart ringt i ett och ett halvt sekel.

Vi tar en titt på klockorna och börjar med storklockan, på vars ena sida står: DÅ GUSTAF III VAR SVERIGES KONUNG, FRIHERRE TAGE THOTT LANDSHÖFDING, DOCTOR OLOF CELSIUS BISKOP, MAGISTER HENRIC KLINTORPH KYRKOHERDE OCH LANDSSEKRETERAREN ARVID ANFELL KYRKOINSPECTEUR BLEF DENNA KLOCKA OMGJUTEN AF MAGNUS KELLSTRÖM ÅR 1789; och på den andra sidan står följande: FÖRSAMLEN MIG MINA HELIGA SOM FÖRBUNDET MER

AKTA ÄN OFFER. PREDIKB: 4 CAP V:17 KOM TILL ATT HÖRA.
På den lilla klockan står: DENNA CHLOCKE STÖBT TILL
TULLSTORPS KYRKE PASTOR OLOF PEDERSEN. STÖBT AF
VILHELM RIBE BORGER I MALMÖ ANNO 1691.

*

År 1992 genomgår kyrkan en omfattande yttre restaurering med byte av söndervittrat tegel. Nytt torntak och nytt kors. Bidrag till detta ur kyrkofonden. Kyrkan är av kulturhistoriskt värde.

*Tidevarv komma, tidevarv
försvinna.
Släkten följa släktens gång.
Aldrig förstummas tonen från
himlen
i själens glada pilgrimssång.*

*

*

*

Låt oss till slut göra en kulturhistorisk vandring på den gamla kyrkogården, där vi fortfarande finner gamla vårdar av sandsten, skiffer och annat material - berättande om de människor som en gång verkade och bodde här i socknen. Vi finner t ex ett järnkors som omtalar att här vilar *EGODELNINGSRÄTTIS LEDAMOTEN HANS TRULSSON å N:o 10 TULLSTORP FÖDD 17 20/12 94 DÖDD 18 26/4 48.*

Vi kommer snart att lägga märke till de gamla gravstenarnas klara identifiering av den döde, yrke, ev gårdsnr o s v. Omsorgen om den bortgångne tog sig också uttryck i ord som "här vilar" o s v. Låt oss stanna upp inför den vittrade sandstenen,

som bl a berättar: *Minne öfver Rusthållaren MÅRTEN JEPSSON...*

På stenens baksida läser vi: Ack hur fullt/ att hava lefvat. Ack/ hur skönt att kunna dö/ Tiden lik en stormig sjö/ bakom den som seglen/ refvat. Brusar fjerran/ mer & mer då jag himla/ stranden ser.

Under vår vandring finner vi vidare Snickaren JÖNS WESTER-DAHL och hans hustru BOEL OLAUS HOLM; Musikdirektören JOHAN PETTER GÖRANSSON, klockare och organist i Tullstorps och Svenstorps församlingar i 48 år. Minnet af Hemmans Åboen TRULS SVENSSON på nr 3 Tullstorp - Samt dess Kära Hustru KARNAS ANDERSDOTTER Född i Lilla Beddinge... Minne åt Husmannen ANDERS OLSSON - - - och dess älskade Hustru ANNA MÅRTENSD...

Framkomna till kyrkogårdens nordöstra hörn finner vi några gravvårdar över församlingens präster. Den som först uppmärksammas är en huggen natursten med den enkla inskriptionen "AO 1691 NIC ENGELHOLMIUS. Vi ställs här inför två frågetecken - N E dog den 17 april 1705. Varför är 1691 inhugget, och är detta den ursprungliga stenen? Paul Asp skriver nämligen i sin bok VEMMENHÖGS HÄRAD (1891) att stenen över N E, som fanns på Tullstorps kyrkogård på senare år bortflyttats och använts på ett mindre passande sätt.

På en vit marmorsten finner vi PROSTEN OCH KYRKOHERDEN JUBEL DOCTORN LARS GUSTAF PALMQVIST och Hans Maka MARGRETHE SOPHIE BORGQUIST... Några meter från denna sten träffar vi på ANNA MATHILDA STRÖM som dog vid 17 års ålder. På stenen intill finner vi föräldrarna Kontrakts Prosten Kyrkoherden i Tullstorps och Svenstorps församlingar MALTE CARL AUGUST STRÖM och dennes hustru SOPHIE LOUISE STRÖM född QUIDING...

Vi fortsätter vår vandring öster om kyrkan och stannar upp vid Minnes Wård öfver Rusthållaren och Qvarnegaren LARS NILSSON af SKÅNINGE MÖLLA född i Kjellstorp d 10 Sep 1799 död i Tullstorp den 14 Mars 1849 Samt dess Hustru KARNA FRANSDOTTER...

Under vår vandring till den östra delen av kyrkogården kan klart fastslås den allmänna nivelleringen på gravvårdssektorn

som i dag äger rum på de flesta håll - inte minst den lapidariska texten på dagens gravvårdar.

Vi har nu kommit fram till den 1981 invigda minneslunden - ett inslag på våra kyrkogårdar som blir allt vanligare (kanske mer i städerna än på landsbygden). För att använda oss av Sten Ingemarks ord (L.S.J.: 1973), så har "här den 'gröna linjen' fått en fulländning. En minneslund är alltid välskött, ansad så som det anstår människors sista viloplats. Här är en Guds åker, där människor inte känner var en bortgången myllats ned. Här finns alltid friska blommor på den gemensamma smyckningsplatsen."

Det första som möter vid denna minneslund är runstenen som placerats nedanför kullen. Dess ursprungsplats kan möjligen ha varit någon av ättehögarerna i närheten - och dess ålder från 900 eller 1000-talet.

I början av 1624 satt stenen i den östra gaveln på Tullstorps gamla kyrka. Då kyrkan revs för att lämna plats åt den nya, placerades stenen i kyrkogårdsmuren vid prästgården - för att så småningom ställas på sin nuvarande plats.

Längs stenens ytterkanter ringlar sig ormar med vidöppna gap och i deras slingrande kroppar finns inskriften KLIBIR AUK ASA RISTH KUML THUSI UFTIR ULF - vilket betyder "Klibir och Osa reste dessa (grav)kummel efter Ulf".

Mitten av stenen upptager en bild av ett gigantiskt djur, som tros föreställa en stiliserad (=förenklad) varg eller lejon. Sune Birgersson (Y A 1955) gör gällande, att bilden antagligen är avsedd att skrämma bort fridstörare och vandaler. Ett magiskt värn, med andra ord.

En uppfattning är att bilden ska utgöra en förkortad framställning av Ragnarök. Odjuret skulle då symbolisera Fenrisulven som enligt Voluspa och Vaftrudnismal vid världens undergång skulle uppsluka gudarna och solen.

Längst ner på stenen finns ett vikingaskepp med drakhuvuden, sköldar och styråra. Flera förklaringar har getts på vad

de skulle symbolisera. Ett är att Ulf skulle vara en sjörövare, ett annat att skeppet ristats på stenen för att visa dödens skepp som forslar de hädangångna till dödsriket. Föreställningen om döds skeppet kan ha ärvts söderifrån.

En bild säger mer än tusen ord lyder ett gammalt ordspråk. Bilderna här på runstenen har gett upphov till många tolkningar. Några har angivits här ovan.

Låt oss till slut citera rektor Bruzelius som säger, att "Ulven påminner om de djurfigurer, som är inhuggna på Gorm den gamles runsten i Jellinge, Danmark och på en runsten funnen på S:t Pauls kyrkogård i London".

PRÄSTLÄNGDER

1. Fredricus	<i>Sacerdos (=präst)</i>
2. Morten	<i>Sacerdos</i>
3. Enevold Bertilssen	1570 - 1591 <i>Kyrkoherde</i>
4. Oluff Pedersön	1591 - 1620 <i>Kyrkoherde</i>
5. Niells Niellsön	1620 - 1652 <i>Kyrkoherde</i>
6. Christopher Ravn	1652 - 1658 <i>Kyrkoherde</i>
7. Sören Andersson Delphin	1658 - 1677 <i>Kyrkoherde</i>
8. Nicolaus Engelholmius	1677 - 1705 <i>Kyrkoherde, Prost</i>
9. Pehr Borup	1706 - 1742 <i>Kyrkoherde, Prost</i>
10. Johannes Klintonph	1743 - 1777 <i>Kyrkoherde</i>
11. Henrik Klintonph	1777 - 1793 <i>Kyrkoherde</i>
12. Petter Törnevall	1794 - 1836 <i>Kyrkoherde</i>
13. Lars Gustav Palmqvist	1837 - 1872 <i>Kyrkoherde, Prost</i>
14. Malte Carl August Ström	1874 - 1895 <i>Kyrkoherde, Prost</i>
15. Johan Erik Vallin	1896 - 1920 <i>Kyrkoherde, Hofpred.</i>
16. Nils Harald Bergentz	1922 - 1928 <i>Kyrkoherde, t.f.</i>
17. Albert Joh:s Lindberg	1928 - 1934 <i>Komminister</i>
18. Hans Birger Nilsson	1934 - 1948 <i>Komminister</i>
19. Gustav Birger Holmberg	1949 - 1958 <i>Komminister</i>
20. Nils Ingvar Månsson	1958 - 1962 <i>Komminister, t.f.</i>
21. Hugo Haglund	1962 - 1973 <i>Kyrkoadjunkt</i>

Jag står i stor tacksamhetsskuld till deltagarna i Studiecirkeln Tullstorps kyrka, vars framtagna material jag obehindrat fått anlita - vilket på så sätt kompletterat mitt eget.

Egon Prahl

Noter: Studiecirkel - Tullstorps kyrka (Cirkelledare Erik Rudnert)
Domkapitlets handlingar, LLA
Tullstorps sockenprotokoll, LLA

Litt:

Paul Asp: Vemmenhøgs härad (1891)
Ragnar Blomquist: Lunds Historia . 2 Nyare tiden (1978)
Gunnar Carlquist: Lunds Stifts Herdaminen. Ser II (3) (1951)
Siegrun Fernlund: Kyrkorivningar o Kyrkobyggen i Skåne
1812 - 1912 (1982)
LUNDS STIFT I ORD OCH BILD (Sthlm 1947)
H B Nilsson: Tullstorps kyrkas tillkomst och
senare historia (1950)
Egon Prahl: Vemmenhøgs härad (1965)
Egon Prahl: Prästen i Tullstorp inför häradstinget
(YA 1972)
Egon Prahl: Tullstorps s:n firar sekelskiftet 1899 - 1900
(Hembygdstidningen Byahornet 1989:5)
Stig Stivenius: Beskrivning av kyrkan (stencil)
Riksantikvarie- Kyrkobyggnader 1760 - 1860
ämbetet och Kungl Del I, Skåne och
Vitterhetsakadem. Blekinge (1989)